

KISEBB KÖZLÉSEK. — KLEINERE MITTHEILUNGEN.

I. Biologia.

Adatok a kakuk költéséhez.

Valóságos kakukeldorádó az a vidék, a mely Ujvidéken a Ferencz-József-csatorna és a Duna töltése között terül el. Fialat füzesekkel és tölgyesekkel borított terület ez, keresztül-kasul szelve náddal benőtt vizekkel s csak úgy hangzik benne a nádírigó karattyolása. De a kakuknak is ez a kedvencz tanyája, mert a környékbeli terített asztalt kínáló erdőrészetekben alig-alig fordul elő, itt ellenben egyszerre négynek-ötnek a hangja is veri föl a csendet.

A vonzóerőt úgy látszik főleg a nádírigó számos fészkei képezik, mert az itt gyűjtött 11 kakuktojást kizárólag ezekben találtam, daczára annak, hogy ugyanezen a területen vagy 20 poszáta- és gébicsfészket is megtekintettem. A kakuktojásokat rendszeren nádcsoportok végében épült fészkekben találtam, vagy olyanokban, a melyek a ráhajló fűzfáról voltak könnyen fölfedezhetők. Egy ilyen fűzfa alatt épült fészkekből 5 napon belül három izben szedtem ki különböző egyedek tojásait s csak akkor szűnt meg a csempésmozgalom, a mikor a nádírigó is megkezdte már a tojáslerakást.

Kísérletképpen megtettem azt, hogy öt rejtettebb fészkek előtt letördeltem a nádat, de csak annyira, hogy csak a parti fákról láthatókká lettek. Három esetben a kakuk tényleg kihasználta a kedvező alkalmat, a másik kettőnél pedig tán csak azért nem élt vele, mert azokat a nádi rigó is elhagyta.

A gyűjtött 11 példány között 7 egyednek a tojásai ismerhetők föl, az egyik föltünő *Sylvia*-typus. Kettőnél több azonban egyiktől sincs s így tekintetbe véve azt, hogy a területet 8 napon belül többször teljesen átkutattam, azt kell következtetnem, hogy a kakuk hosszabb időközökben rakja le tojásait.

I. Biologie.

Beobachtungen über das Brutgeschäft des Kukuks.

Das in Ujvidék zwischen dem Franz-Josefs-Kanal und dem Donaudamm gelegene Gebiet ist ein wirkliches Eldorado für den Kukuks. Dasselbe ist mit Jungweiden und -eichen bedeckt, wird kreuz und quer von rohrbestandenen Gewässern durchschnitten, welche von dem Geplärre der Rohrdrosseln wiederhallen. Aberes bildet auch das Lieblingsgebiet des Kukuks, da er in den benachbarten, eine reichbesetzte Tafel bietenden Wäldern kaum zu hören ist, während man hier fortwährend vier bis fünf auf einmal warnehmen kann.

Die Hauptanziehungskraft bilden, wie es scheint, die zahlreichen Rohrdrosselnester, da die hier gesammelten 11 Eier ausschliesslich in solchen gefunden wurden, obwohl ich auch ca 20 Grasmücken- und Würgernester in diesem Gebiete untersuchte. Die Kukuks-eier waren gewöhnlich in jenen Nestern enthalten, welche am Saume irgend einer Rohrpattie errichtet wurden, oder in solchen, welche von den überhängenden Weiden aus leicht zu entdecken waren. Einem solchen, unter einer Weide befindlichen Neste entnahm ich binnen fünf Tagen drei Kukuks-eier, welche von verschiedenen Weibchen stammten und hörte das Unterschieben erst dann auf, als auch die Rohrdrossel das Legen begann.

Versuchsweise brach ich vor fünf versteckteren Nestern die Rohrstengel ab, aber nur so weit, dass sie von den Weidenbäumen am Ufer aus schon sichtbar wurden. In drei Fällen wurde die günstige Gelegenheit auch wirklich benützt, in den beiden anderen nahm er dieselben vielleicht nur darum nicht an, weil dieselben auch von der Rohrdrossel verlassen wurden.

Unter den 11 Exemplaren sind die Eier von sieben Weibchen zu erkennen, das eine von auffallendem *Sylviatypus*. Mehr als zwei sind aber von keinem Weibchen vorhanden, was in Anbetracht dessen, dass ich das ganze Gebiet während acht Tage öfter durch und durch absuchte zu der Schlussfolgerung führt, dass das Kukuksweibchen seine Eier in längeren Zwischenräumen ablegt.

A legkorábbi lelet a május 14-iki, a mikor 3 példányt találtam, melyek közül kettő egyedül volt a fészekben, egy pedig 5 drb nádirigó-tojással együtt. A többi nyolcz tojás közül is hat egyedül volt a fészekben, a még hátralevő kettő pedig egy és két nádirigó tojással volt együtt. A kakuk tehát legtöbbször megelőzi a fészektulajdonost a tojás lerakásában, valószínűleg azért, mert akkor még kevésbé éber az örködés.

Említésre méltónak találtam még azt a megfigyelésemet, hogy ezen a vidéken kb. 10 év előtt meglehetősen gyakori volt a kék kakuktojás *Ruticilla phoenicura* fészkeiben. Időközben azonban letarolták az erdőt s a mostani fiatalos nem alkalmas a *Ruticilla phoenicura* fészkelésére, úgy hogy ez a régebben gyakori madár szinte teljesen eltűnt. E mellett azonban más madarak fészkeiben sem találtam kék kakuktojást, tehát mint legközelebb esőre arra kell következtetnem, hogy a kakuk a speciális dajka távozásával szintén eltávozott erről a máskülönbben neki tökéletesen megfelelő területről.

GÉBELL JÓZSEF.

Kakukmimicry.

Habár az ember — különösen a laikus — gyakran összetéveszti a kakukot a karvalylyal, illetőleg annak vörös variétását a véresével, mégis föltehető, hogy az ezen a téren számításba jöhető állatvilág, nevezetesen vele sokszorosán érintkező madártársai szemében ő mégis csak gyenge ártalmatlan teremtés, a melytől a ragadozóhoz való hasonlatosság daczára se félnek, mert hiszen sohasem bántja őket. Ennek a föltevésnek az ellenkezőjét tapasztaltam 1905 június 25-én. Egy erdőn keresztül menve egyszer csak hallom a fölöttem csapongó néhány füsti fecske ismeretes, ragadozót jelző éles vészhangját. Lövésre készen tartott fegyverem elé azonban a várt ragadozó helyett egy kakuk került. A fecskék illő távolságból kísérték, s mindaddig hallatták éles ijogásaikat, a míg csak el nem tűnt a kakuk az erdőben. *A füsti fecskéket tehát megtévesztette a kakuk ragadozóhoz való hasonlatossága.*

BARTOS GYULA (Iharosberény).

Der früheste Fund datirt vom 14. Mai, an welchem Tage ich drei Stücke fand, von welchen zwei ganz allein im Neste lagen, während das dritte mit fünf Rohrdrosseleiern zusammen war. Von den weiteren acht Eiern waren sechs ebenfalls allein im Neste, die übrigen zwei aber mit einem, resp. mit zwei Rohrdrosseleiern zusammen. Der Kukuk legt also vor den Pflegeeltern, wahrscheinlich darum, weil dann das Nest noch nicht so sorgfältig bewacht wird.

Für erwähnenswerth halte ich noch diese meine Beobachtung, dass vor ca 10 Jahren ziemlich häufig blaue Kukukseier in *Ruticilla phoenicura*-Nestern vorkamen. Inzwischen wurde aber der Wald gefällt und infolgedessen verschwand auch *Ruticilla phoenicura*, indem der jetzige Jungwald zur Brut desselben ungeeignet ist. Von blauen Kukukseiern fand ich aber in anderen Nestern keine Spur, und muss daher aus diesem Umstande die zunächst liegende Schlussfolgerung ziehen, dass auch der Kukuk dieses ihm ansonsten äusserst zusagende Gebiet verliess, nachdem seine speciellen Pflegeeltern aus demselben verschwunden waren.

JOSEF GÉBELL.

Kukukmimicry.

Obwohl der Mensch — namentlich der Laie — den Kukuk oft mit dem Sperber verwechselt oder dessen rothe Varietät mit dem Thurmfalken, so kann doch angenommen werden, dass die diesbezüglich in Betracht kommende Thierwelt, namentlich die vielfach mit ihm zusammen lebende Vogelwelt, in ihm doch nur das schwache und unschädliche Geschöpf sieht, vor welchem sie sich trotz der Raubvogelähnlichkeit nicht fürchten, da er ihnen ja nie etwas zuleide thut. Das Gegentheil dieser Auffassung beobachtete ich am 25. Juni 1905. Während ich einen Wald durchschritt, gaben einige über mir fliegende Rauchschwalben den bekannten schrillen Warnungsruf, wodurch sie Raubvögel zu melden pflegen. Vor meinem schussfertig gehaltenen Laufe erschien aber statt des erwarteten Raubvogels ein Kukuk. Die Schwalben begleiteten denselben in respektvoller Ferne und liessen ihren schrillen Warnungsruf so lange hören, bis der Kukuk im Walde verschwand. *Die Rauchschwalben wurden daher von der Raubvogelähnlichkeit des Kukuks getäuscht.*

JULIUS BARTOS (Iharosberény).

A fenyőrigó és a nyírfa.

Ismeretes dolog, hogy oly vidéken, a hol a boróka nem fordul elő, leginkább a galagonyától függ a fenyőrigó tömegesebb téli előfordulása. A galagonya rendszeren kigyérült erdőkbe tolakodik, a melyek fás legelőknek szolgálnak. Ha homokosabb altalajú az ilyen erdőrészt, akkor a galagonya mellé számtalan nyírfa is csatlakozik. És sajátos dolog az, hogy a fenyőrigó az ilyen nyírral vegyes fás legelőket hasonlíthatatlanul nagyobb számban látogatja, mint azokat a pagonyokat, a melyekben a nyír csak szórványosan fordul elő, még akkor is, ha a galagonya bogyotermése a nyírtól tiszta erdőrészekben gazdagabb. Ismerek egy kb. 800 holdas kigyérült tölgyerdőt, a melyet szinte pázsítszerűen nőtt be a galagonya, s a fenyőrigók mégis alig látogatják ezt a bőséges táplálékot kínáló területet, míg a szomszédos galagonyás nyíreseket egész télen át ezres csapatokban lepik el.

E sajátos jelenség bizonyára abban gyökerezik, hogy a fenyőrigó a magas észak nyíreseinek a lakója, s ezért nálunk való időzése alatt is természetszerűleg jobban huzódik ahhoz a területhez, a melyen szülőföldjének tipikus szép fanemét, az ezüstfehér nyírt is föltalálja.

BARTOS GYULA (Iharosberény).

A gyurgyalag rendszeres kóborlása.

1905-ben június elejétől szeptember 9-ig majdnem naponként láttam Nógrádkövesden gyurgyalagot. Rendszeren kisebb-nagyobb csapatokban érkezett napkelte táján vagy később, a szerint, hogy tiszta vagy borult volt-e az idő, mindig nyugatról. Napközben a tápláléka után járt, estére pedig visszament abban az irányban, a honnan jött. Nógrádkövesden nem fészkel, ide csak azért látogatott el oly rendszeresen, mert a vidéken kiterjedt méhtenyésztés divik. Két gyomortartalomban majdnem csupa méhet találtam s csak kevés bogarat. Tiszta időben igen magasan repültek, úgy hogy csak a hangjuk árulta el őket, borult időben azonban alacsonyabban szálltak, néha egy-egy buk-

Wachholderdrossel und Birke.

Es ist eine bekannte Sache, dass das Wintervorkommen der Wachholderdrossel dort, wo es keine Wachholdersträucher gibt, hauptsächlich von dem Weissdorne abhängig ist. Der Weissdorn drängt sich gewöhnlich in solche schütterere Waldbestände hinein, welche auch als Weide benützt werden. Steht ein solcher Wald auf etwas sandigem Boden, so gesellen sich dem Weissdorne noch zahlreiche Birken bei. Es ist nun eine eigenthümliche Erscheinung, dass die Wachholderdrossel solche mit Birken vermischte Bestände in unvergleichlich grösserer Anzahl frequentirt, als jene, wo Birken nur vereinzelt vorkommen, sogar auch dann noch, wenn der Beerenertrag des Weissdornes hier reicher ist. Ich kenne einen circa 800 Joch grossen schüttereren Eichenwald, welcher sozusagen angerartig von dem Weissdorne bedeckt ist, und doch besuchen die Wachholderdrosseln diesen reichliche Nahrung bietenden Theil nicht, während die benachbarten, mit Birken vermischten Weissdornbestände den ganzen Winter hindurch von aus Tausenden bestehenden Schaaren bedeckt sind.

Die Ursache dieser eigenthümlichen Erscheinung ist wahrscheinlich darin zu finden, dass die Wachholderdrossel ein Bewohner der Birkenwälder des hohen Nordens ist und sich deshalb auch während ihres Hierverweilens naturgemäss lieber an solche Stellen hält, wo sie die typische Baumart ihrer Heimath, die schöne, silberweisse Birke wieder auffindet.

JULIUS BARTOS (Iharosberény).

Regelmässiger Strich des Bienenfressers.

Im Jahre 1905 beobachtete ich von Anfang Juni an bis 9. September fast täglich Bienenfresser in Nógrádkövesd. Sie erschienen gewöhnlich in grösseren oder kleineren Flügen bei Sonnenaufgang oder später, je nachdem das Wetter klar oder trübe war, und zwar immer aus West. Tagsüber gingen sie ihrer Nahrung nach, gegen Abend zogen sie den Weg, den sie gekommen waren, wieder zurück. In Nógrádkövesd brüten dieselben nicht und kamen sie nur deshalb so regelmässig hieher, weil in dieser Gegend grosse Bienenzucht getrieben wird. Im Inhalte zweier Mägen fand ich fast lauter Honigbienen vor und nur vereinzelte Käfer. Bei klarem

fenczet hányva repülés közben. Ismeretlen helyen levő fészektelepét tehát a költés után úgy látszik már csak hálöhelynek használta, míg a táplálék szerzésére a mi kedvezőbb vidékünket kereste föl. Az esetet annyiban tartom érdekesnek, mert a véletlen folytán Nógrádkövesd éppen végállomását alkotta egy ilyen, többnyire csak a közbeeső állomásokon megfigyelt rendszeres kóborlásnak, a melyről tehát ily módon kiderült, hogy azt tisztán a táplálkozás irányította. UHDE ÁGOSTON.

A békászó sas leüti az öreg nyulat is. Erről 1904 szept. 2-án győződtem meg. Éppen láttam, a mint lecsapott a nyúlra és annak nyakába vágta a karmait. Lövéssem csak a nyulat találta el halálosan, a sas ellenben csak szárnyalva volt s odarohanó vizslát rögtön megtámadta. Karmaival a nyakörvébe kapaszkodott, csőrével pedig a fülit fogta. Minthogy a kutya miatt nem lőhettem, bottal kellett róla azt leverni. Addig vágtam a fejét, a mig végre elterült. A ritka nagyságú példányt kitömésre szántam s azért az akasztóhurokra fűztem azt. Alig tettem azonban néhány lépést, a mikor magam is kutyám sorsára jutottam, mert az ismét magához tért sas erősen belevágott a karmaival a bal czombomba.

ROTHERMUNDT GYULA.

Telelő fehér gólya. Az antalfalvi gyepmesteri telepen már három év óta telel egy fehér gólya. Tavasszal fogadja a jövevényeket, ősszel még el is kíséri őket egy darabig, de el nem megy velük. Tisztán hússal él. Nyáron át a kútágason, télen pedig a kocsifészerben tölti az éjszakát. Családot nem alapít, de a többi gólyával együtt tart és közéjük vegyül, a nélkül hogy azok bántalmaznák őt. Általában egészen jó barátságban él gólyatársaival, holott ez rendszeren egész másként szokott lenni a házi gólyákkal, mert ezeket az egészséges gólyafölfogás szerint meddő, a faj

Himmel flogen sie sehr hoch, so dass nur ihre Stimme sie verrieth, bei Wetterumschlag aber zogen sie niedrig, wobei sie sich im Fluge öfter überschlugen. Ihre mir unbekannt gebliebene Brutstelle benützten sie, wie es scheint, nach der Brut nur mehr als Schlafstelle, während sie behufs Nahrungserwerbes unsere günstigere Gegend aufsuchten. Ich halte den Fall deshalb für interessant, weil Nógrádkövesd zufällig die Endstation eines solchen regelmässigen Striches bildete, welcher ansonsten meistens nur an den Zwischenstationen bemerkt wird. Es stellte sich dadurch heraus, dass sich derselbe ausschliesslich nach dem Vorhandensein seiner speciellen Nahrung richtete. AUGUST UHDE.

Der Schreiadler schlägt auch *alte Hasen*, wie ich das am 2. September 1904 beobachten konnte. Ich war eben dabei, wie derselbe auf einen Hasen herunterschoss und seine Fänge tief in das Genick von Lampe eingegraben hatte. Mein Schuss traf nur den Hasen tödtlich, der Adler aber war nur geflügelt und griff meinen sich auf ihn stürzenden Vorstehhund sofort an. Mit den Fängen packte er das Halsband, mit dem Schnabel das Gehänge des Hundes. Da ich wegen des Hundes nicht schiessen konnte, musste ich den Adler mit einem Knüttel verjagen. Ich bearbeitete so lange seinen Kopf, bis er sich streckte. Da ich das selten grosse Exemplar ausstopfen lassen wollte, hing ich es an den Hühnerriemen. Kaum machte ich jedoch einige Schritte, als ich selbst auch das Los meines Hundes theilte, da der wiedererwachte Adler seine Fänge kräftig in meinen linken Oberschenkel einschlug. JULIUS V. ROTHERMUNDT.

Überwinternder weisser Storch. Auf dem Abdeckerplatze in Antalfalva überwintert schon seit drei Jahren ein weisser Storch. Im Frühjahr empfängt er die Ankömmlinge, im Herbst begleitet er die Abziehenden noch ein Stückchen des Weges, zieht aber nie mit ihnen fort. Er nährt sich ausschliesslich von Fleisch. Im Sommer nächtigt er auf dem Brunnenschwengel, im Winter in dem Wagenschupfen. Familie gründet er keine, hält sich aber an die anderen Störche und verkehrt mit denselben, ohne dass sie ihm etwas zuleide thäten. Er lebt im Allgemeinen in

fönntartását elő nem mozdító gólyákat rendszeren szivből gyűlölik és üldözik, sokszor még meg is ölik.

TÓTH BÉLA.

A **dolmányos varjú**-ról az idén április 10-én megfigyeltem azt, hogy rászáll a legelő birkák hátára s egész csomókban tépi le róluk a gyapjút s fölhasználja azt fészkének kibélelésére. Kb. 10 varjú ismételt is végrehajtotta ezt a műveletet vagy 20 birkán, a nélkül hogy ezek legkevésbé is védekeztek volna.

WOKRZÁL TIVADAR (Petris, Arad megye).

A **csókák** és **varjak** igen ügyesen és eredményesen fogdossák a repülő cserebogarakat.

NAGY JENŐ (Kolozsvár).

A fehér gólya kártételei.

Buziási vadászegyletünk mindjárt kezdettől fogva elhatározta a fehér gólyák pusztítását, minthogy *igen károsak az apróvad vadászatára*. A földműves nép eleinte kifogásokat tett ez ellen, de mikor fölvilágosítottuk őket, hogy a fehér gólya a baromfira nézve is igen veszélyes és sokan személyesen is meggyőződhetek erről, maguk is elmentek a vadórhöz, hogy szabadítsa meg őket e kellemetlen vendégektől. Magam 1904-ben öt gólyafészket vizsgáltam meg s mindegyikben találtam fiatal csirke- és réczemaradványokat. Kártételeiről tanuskodnak még a következő megfigyeléseim:

1904 aug. 24-én két gólya az országúton hajtott egy fiatal nyulat, a melyet hol az egyik, hol a másik igyekezett megcsipni. Mikor az egyiket lelöttem, a másik rabló föl hagyott az üldözéssel. Úgy látszik, már huzamosabb ideig tartott a hajsza, mert a nyúl igen fáradt volt; daczára annak, hogy több lövés esett, alig néhány ugrásnyira az úttól megállott. Úgy látszik, hogy az 1904. év nyarán sokat éheztek a gólyák, minthogy a tartós szárazság következtében kiszáradtak az összes rétek és mocsarak s kevés volt rovar és sáska is.

sehr guter Freundschaft mit seinen Storchgefährten, was mit Hausstörchen gewöhnlich nicht der Fall ist, da dieselben nach gesunder Storchansicht als unfruchtbare, zur Erhaltung der Art nichts beitragende Individuen bitter gehasst und verfolgt, oft auch getödtet werden.

BÉLA V. TÓTH.

Die Nebelkrähe beobachtete ich heuer am 10. April, als sie sich auf den Rücken der Schafe setzte und ihnen ganze Büschel Wolle ausriss zum Ausfüllen ihres Nestes. Es waren ihrer circa 10 Stück, welche diese Manipulation wiederholt an den Schafen ausführten, ohne dass sich diese auch nur im mindesten gewehrt hätten.

THEODOR WOKRZÁL (Petris, Com. Arad).

Dohlen und Krähen fangen die fliegenden Maikäfer mit viel Geschick und Erfolg.

EUGEN NAGY (Kolozsvár).

Die Schädlichkeit des weissen Storches.

Unser Jagdverein in Buziás beschloss von Anbeginn an den Abschuss der weissen Störche, da dieselben *der Niederjagd sehr schädlich sind*. Die Bauern erhoben zwar anfangs Protest dagegen, als sie jedoch aufgeklärt wurden, dass der weisse Storch auch dem jungen Geflügel gefährlich sei und Viele sich durch Augenschein auch davon überzeugten, kamen sie später von selbst zum Wildheger, um sich von den unliebsamen Gästen zu befreien. Ich nahm im Jahre 1904 fünf Storchnester in Augenschein und fand in jedem Neste Reste von jungen Hühnern und Enten. Seine Schädlichkeit bezeugen noch folgende Beobachtungen:

Am 24. August 1904 trieben zwei Störche einen Junghasen auf der Landstrasse und suchten denselben zeitweise zu packen. Nachdem ich den einen abschoss, gab der andere Räuber die Verfolgung auf. Augenscheinlich dauerte die Hetze schon längere Zeit, da der Hase sehr ermattet war; trotzdem doch mehrere Schüsse gefallen waren, machte er schon wenige Sprünge vom Wege entfernt Halt. Wahrscheinlich litten die Störche im Sommer 1904 viel Hunger, da infolge der anhaltenden Dürre sämtliche Riede und Sümpfe austrockneten und es auch wenig Käfer und Heuschrecken gab.

1905 május 16-án messzelátómon át figyeltem meg egy gólyát, a mely igen nehezen tudott valamit lenyelni. Óvatosan hozzálopóztam s lelőttem. A vizsgálat során kiderült, hogy egy körülbelül 14 napos fiatal nyúllal küzködött annyira.

1905. július 25-én azon kaptam rajta egy gólyát, a mint egy még repülni nem tudó búbos pacsirta fészekaljjaal bánt el. Annyira el volt merülve ebben a foglalkozásban, hogy egész közelre becserkészhettem és serétlövés-sel leteríthettem.

Még a fogságban is, a hol pedig bőven kap táplálékot, gyilkolja a madárfiókákat. Régebben volt két egészen szelíd gólyám, a melyeket különböző fáczán- és réczefajokkal együtt tartottam egy volièrben. A fáczánok és réczék igen szépen költöttek, de a fiókák néhány nap mulva mindig nyomtalanul eltűntek. Jó ideig tartott, míg végre megállapíthattam, hogy az én szelíd gólyáim falják föl rendszeresen a fiókákat a korai reggeli órákban.

ROTHERMUNDT GYULA.

A fekete gólya úgy látszik szintén nem egészen ártatlan a madárfiókák pusztításában. Hittyiásnál százával fészkel a sarlós fecske a Temes folyó meredek partjainak a lyukai-ban. Itt tartózkodott 1905 június közepén egy fekete gólya, a mely azzal foglalkozott, hogy a sarlós fecske fészkeibe dugdosta a csőrét. Sajnálatomra sohase tudtam eldönteni, hogy tényleg kihuzgált volna onnan valamit, elejtenem se sikerült, hogy ilyen módon tudomást szerezhettem volna gyomrának tartalmáról, de biztosra veszem, hogy a fiatal sarlós fecskékre pályázott.

ROTHERMUNDT GYULA.

A szőlőrigók 1902. évi őszi megjelenése valóságos csapás volt az itteni szőlőkre, a mennyiben rengeteg pusztításokat vittek bennük véghez.

SZERDAHELYI M. K. JÁRÁSI ERDŐGONDNOKSÁG.

Am 16. Mai beobachtete ich einen Storch durch das Glas und bemerkte, dass derselbe an Schlingbeschwerden litt. Vorsichtig schlich ich mich heran und streckte ihn nieder. Meine Uutersuchung ergab, dass er an einen ungefähr 14tägigen Hasen so stark würgte und diesen so schwer verschlingen konnte.

Am 25. Juli 1905 erwischte ich einem weissen Storch, als er ein Nest mit noch nicht flüggen Haubenlerchen in Arbeit hatte. Er war mit seiner Arbeit so beschäftigt, dass er mich ganz nahe herankommen liess, so dass ich ihn mit einem Schrotschusse erlegen konnte.

Selbst in der Gefangenschaft tödtet er die Nestjungen der Vögel. In früheren Jahren hielt ich mir neben verschiedenen Fasanen- und Entenarten auch zwei zahme Störche in einer Volière. Fasanen und Enten brüteten ganz nach Wunsch, die Jungen waren aber nach einigen Tagen immer spurlos verschwunden. Es dauerte ziemlich lange, bis ich mich überzeugen konnte, dass die Jungen in den frühen Morgenstunden consequent von meinen zahmen Störchen aufgefressen wurden.

JULIUS V. ROTHERMUNDT.

Der schwarze Storch scheint auch nicht ganz unschuldig an dem Vertilgen der Vogelbrut zu sein. In Hittyiás nistet der Mauersegler zu Hunderten in den Höhlen der steilen Ufer des Temesflusses. Hier hielt sich Mitte Juni 1905 ein schwarzer Storch auf, welchen ich sehr oft sah, wie er seinen Schnabel in die Bruthöhlen des Mauerseglers hineinsteckte. Leider konnte ich nie wahrnehmen, ob er von dort irgend etwas herauszog; erlegen konnte ich ihn auch nicht, wodurch ich mich von dem Mageninhalt hätte überzeugen können, doch nehme ich es als ganz sicher an, dass er den Mauerseglerjungen nachstellte.

JULIUS V. ROTHERMUNDT.

Die Weindrossel erschien im Herbste 1902 in so grosser Masse, dass sie für die Weingärten in Folge der grossen Verheerungen eine wirkliche Plage wurde.

KÖNIGL. UNG. BEZIRKSPÖRSTEREI IN SZERDAHELY.

A molnárfecskek 1904. évi második költése igen nagy mennyiségű volt, de késő lévén, nagyon visszamaradt a vonulástól, s táplálékhiány miatt igen sok elpusztult. Szeptember második felében beköszöntött a hűvösebb idő, a rovarok elültek, s a fecskék röpükben meg-megállva a luczerna *leveleiről* szedték le az apróbb légy- és szunyogféléket.

DIÓSGYŐRI M. K. JÁRÁSI ERDŐGONDNOKSÁG.

II. Faunisztika.

Phalaropus fulicarius (L.) 1758. a magyar orniszban.

Az első hazai példányt KUNSZT KÁROLY ejtette el Gutoron (Pozsony megye) 1904 július 23-án. A hőrben beküldött példány — öreg ♀ — a M. O. K. gyűjteményében van. Érdekes, hogy KOLOMBATOVIČ szerint az első dalmát példányt szintén 1904-ben, még pedig aug. 11-én Salona mellett ejtették el.

Monticola saxatilis (L.) 1766.

Első előfordulása a Balatonvidéken. Daczára annak, hogy a Balatonhoz közel eső és ugyanazon hegyvidékhez tartozó Inota községben fészkelve találta SZIKLA GÁBOR a kövirigót, mindeztideig a közvetlen Balatonvidékről még előfordulási adatunk se volt. S ez az első is nem az északi partról való, a hol bizonyára fészkelő madár, hanem a déli partról került. GAAL GÁSZTON látott 1905. évi április 26-án boglári kertjében egy gyönyörűen kiszínezett példányt.

Fészkelése Villány-ban (Baranya m.). PFENNIGBERGER JÓZSEF a fészkelési idényben folytonosan látta a kövirigót Villányban; leginkább a hegyen épült templom bádogtetejére szállt, a melyről pacsirtaszerűen fölemelkedve énekelt, s innen rendszeren a szőlőkbe vagy kőbányákba szállt. Fészket ugyan nem találta meg, de a költési időszakban való folytonos előfordulása alapján kétségtelen, hogy fészkel ott.

Die Mehlschwalben hatten im Jahre 1904 eine sehr reiche zweite Brut, doch war dieselbe sehr spät, verzögerte sich im Zuge, so dass viele wegen Nahrungsmangels zugrunde gingen. In der zweiten Hälfte des September trat kälteres Wetter ein, und da keine Insekten herumflogen, nahmen die Schwalben die kleineren Fliegen- und Mückenarten, im Fluge fortwährend einhaltend, von den *Blättern* der Luzerne herunter.

KÖNIGL. UNG. BEZIRKSFÖRSTEREI IN DIÓSGYŐR.

II. Faunistik.

Phalaropus fulicarius (L.) 1758. in der ungarischen Ornis.

Das erste ungarische Exemplar wurde von KARL KUNSZT am 23. Juli 1904 in Gutor (Com. Pozsony) erlegt. Das im Balg eingesandte Exemplar — ♀ ad. — befindet sich in der Sammlung der U. O. C. Es ist interessant, dass nach KOLOMBATOVIČ das erste Exemplar in Dalmatien ebenfalls im Jahre 1904 und zwar am 11. August bei Salona erlegt wurde.

Monticola saxatilis (L.) 1766.

Erstes Vorkommen in der Balatongegend. Trotzdem das Brüten der Steindrossel von GABRIEL SZIKLA in der Gemeinde Inota, welche nahe am Balaton gelegen ist und demselben Gebirgssysteme zugehört, schon nachgewiesen wurde, hatten wir bisher von der unmittelbaren Balatongegend noch nicht einmal einen Fall des Vorkommens zu verzeichnen. Und auch dieses erste Datum stammt nicht von dem nördlichen Ufer, wo die Steindrossel sicher nisten dürfte, sondern vom südlichen. GASTON V. GAAL beobachtete am 26. April 1905 ein sehr schön ausgefärbtes Exemplar in seinem Garten zu Boglár.

Brüten in Villány (Com. Baranya). JOSEF PFENNIGBERGER sah die Steindrossel während der ganzen Brutzeit in Villány; dieselbe setzte sich mit Vorliebe auf das Blechdach der auf dem Berge gebauten Kirche, von welchem sie sich singend lichenartig erhob, um dann gewöhnlich den Weingärten oder Steinbrüchen zuzufiegen. Das Nest derselben wurde zwar nicht aufgefunden, aber das ständige Vorkommen derselben während der ganzen Brutzeit lässt ein Brüten unzweifelhaft erscheinen.

Tichodroma muraria (L.) 1766, PFENNIGBERGER JÓZSEF értesítése szerint szintén előfordul *Villányban*. Körülbelül 2—3 évvel ezelőtt látták a kőbányákban, rendesen párosan, úgy hogy esetleg fészkeltek is. Az idén márcziusban látta utoljára, tehát nem fészkeltek.

Faunistikus adatok.

Praeparáló intézetembe küldött ritkább hazai madarak.

DR. LENDL ADOLF-tól.

- 1903 Sept. 3. *Numenius tenuirostris*, Baranyasellye
 „ Okt. 8. *Stercorarius pomatorhynchus*, Sátoraljaiújhely.
 1904 „ 10. *Otocorys alpestris*, Szentes.
 „ „ 12. *Oidemia fusca*, Keszthely.
 1905 Mai 26. *Pastor roseus*, Nagymágocs.
 „ Aug. 1. *Buteo ferox*, Tápióbicske.

Turdus pilaris nyári előfordulása.

KÜLLEY JÁNOS 1904 június 15-én Zalagógánfán a Bakonyban egy fenyőrigót lőtt. Csak ezt az egy példányt látta s így nem lehet ugyan következtetni, hogy fészkeltek volna, a mi hazánkban immár második biztosan megállapított esete lett volna. De érdekes annyiban, hogy a biztos nyári előfordulások a Dunántúlra szorítkoznak, — a vas megyei hegyek után a bakonyi erdő, legközelebb talán a Mecsek — tehát mintha nyugati irányból történe a fenyőrigó behatolása.

BARTOS GYULA.

A fehér gólya terjeszkedése a Sajó mentén.

Sajókazán még néhány évvel ezelőtt valószínűleg ritkaságszámba ment, ha a tavaszi vagy őszi vonulás idejében pihenőre szállt le egy-egy néhány főből álló gólyacsapat a rétekre. Arra meg éppen nincs eset, hogy újabb időben a faluban vagy annak határában fészkeltek volna. 30—50 évvel ezelőtt előfordult ugyan, hogy fészkeltek néha fehér gólyák, de sohase huzamosabb ideig. A távolabbi környéken tudtommal csak két fészek van, úgy mint *Sajószentpéteren* és *Boldván*, a hol ugyanazokon az épületeken már huza-

Aquila XII.

Tichodroma muraria (L.) 1766, kommt laut dem Berichte von JOSEF PFENNIGBERGER ebenfalls in *Villány* vor. Vor ungefähr 2—3 Jahren tauchte derselbe in den Steinbrüchen auf, gewöhnlich in einem Paare, so dass er dort eventuell auch brütete. Heuer sah ich ihn zum letzten Male im März, brütete daher nicht.

Faunistische Daten.

An mein Praeparatorium eingesandte seltenere heimische Vögel.

Von DR. ADOLF LENDL.

Vorkommen von **Turdus pilaris** im Sommer.

JOHANN V. KÜLLEY erlegte am 15. Juni 1904 in Zalagógánfa im Bakonyer Wald eine Wachholderdrossel. Es war nur ein einzelnes Exemplar, so dass auf ein eventuelles Brüten nicht geschlossen werden kann, was für Ungarn schon der zweite Fall wäre. Dieses Vorkommen ist hauptsächlich deshalb interessant, weil sich das Vorkommen im Sommer, wie es scheint, auf das Hügelland jenseits der Donau beschränkt — nach den Gebirgen im Comitate Vas der Bakonyer Wald, nächstens vielleicht das Mecsek-Gebirge — so dass es den Anschein hat, als ginge dieses Vordringen in west-östlicher Richtung vor sich.

JULIUS BARTOS.

Vordringen des weissen Storches im Sajóthale.

In Sajókaza war es noch vor einigen Jahren eine Seltenheit, wenn sich während des Herbst- oder Frühjahrszuges ein kleiner Storchflug auf unsere Wiesen niederliess. Über das Brüten derselben in neuerer Zeit im Dorfe oder sonst irgendwo in der Gemarkung ist nun schon gar kein Fall bekannt geworden. Vor 30—50 Jahren kam es zwar vor, dass ein Paar manchmal brütete, aber niemals längere Zeit hindurch. In der weiteren Umgebung befinden sich meines Wissens nur zwei Nester, das eine in *Sajószentpéter*, das andere in *Boldva*,

mosabb idő óta állandóan fészkel egy-egy gólyapár.

1903 óta megváltoztak a viszonyok. Tavaszszal ugyanis nálunk is kimaradtak az esőzések — mint az országban nagyon sokfelé — s azért kénytelenek voltunk mesterséges öntözésre berendezett rétjeinket a Sajó vizével elárasztani. Ennek azután az lett a nevezetes, bár teljesen indokolt következménye, hogy az átvonuló gólyák messziről meglátván a nagy vizes területet, eredeti útvonaluk teljes megváltoztatásával tömegesen ereszkedtek le a nélkülözött s itt feltalált üdülőhelyre. Néhány napig azután — itteni viszonyok szerint hallatlan mennyiségű — 500—600 gólya is tolongott e réten, több más vizimadárral egyetemben, a mint az az „*Aquila*“ X. pag. 259 is meg van írva.

Úgy látszik, hogy ez az esemény kellemes emlékeket hagyott a gólyákban, mert azóta évenként állandóan 200—300 gólya fordul meg nálunk a tavaszi vonulás alkalmával, a mi a régi viszonyokhoz képest igazán nagy szám. De volt ennek egy másik igen nevezetes eredménye is. Már 1903-ban állandó tartózkodásra is maradt itt egy gólyapár, fészket épített és azóta állandóan itt fészkel. Sőt tavaly meg az idén már a szomszédos falvakban is vannak megtelepedett gólyák, nevezetesen *Sajókazincz*, *Barsika*, *Vadna*, *Barsca* (a Bán patak völgyében) és *Sajóvelesd* községekben. Vadnán két pár is van. Nézetem szerint ez a terjeszkedés közvetlen következménye az 1903 évi nagy invázióknak s ennyiben igen nevezetes ez az eset, mert bevilágít a faji terjeszkedésnek, mint látható, egyes esetekben teljesen a véletlentől függő okaira. A végső ok jelen esetben rétjeink öntözö berendezése, kapcsolatban s az 1903. évi tavaszi szárazsággal. Ezek a tényezők ismertették meg a gólyákkal eddigelé került vidékünket, a mely pedig a fészkelésre most se kedvezőbb, mint volt azelőtt. Figyelemmel kísérem majd, mennyire hatolnak föl még a Sajó mentén és mily mértékben szaporodnak majd el.

BÁRÓ RADVÁNSZKY KÁLMÁN.

wo diese auf Gebäuden angelegten Nester, von je einem Paare schon längere Zeit hindurch benützt werden.

Im Jahre 1903 veränderten sich diese Verhältnisse. Im Frühjahre blieb auch bei uns — wie im Lande an vielen Stellen — der Regen aus, so dass wir gezwungen waren, unsere auf künstliche Bewässerung eingerichtete Wiesen mit den Wässern des Sajóflusses zu überfluten. Dieses hatte dann die merkwürdige, obzwar ganz begründete Folge, dass die durchziehenden Störche von der weithin sichtbaren grossen Wasserfläche angezogen, ihre ursprüngliche Zugsrichtung gänzlich änderten, um sich massenhaft auf diese vielfach entbehrte, hier aber aufgefundenen Erholungsstelle niederzulassen. Einige Tage hindurch trieben sich infolgedessen 500—600 Störche — eine für hiesige Verhältnisse unerhörte Anzahl — auf unseren Wiesen herum in Gesellschaft von mehreren anderen Wasservögeln, wie darüber in „*Aquila*“ X. pag. 259 schon berichtet wurde.

Wie es scheint, liess dieses Ereigniss angenehme Erinnerungen bei den Störchen nach sich, indem seit dieser Zeit während des Frühjahrszuges jährlich die noch immerhin grosse Zahl von 200—300 Störchen unsere Wiesen besucht. Doch hatte dasselbe noch eine andere sehr merkwürdige Folge. Schon im Jahre 1903 siedelte sich hier ein Storchpaar an, baute ein Nest und brütet seitdem jedes Jahr. Im vorigen Jahre aber und heuer besiedelten die Störche sogar die benachbarten Gemeinden, namentlich *Sajókazincz*, *Barsika*, *Vadna*, *Barsca* (im Thale des Bánbaches) und *Sajóvelesd*. In Vadna sind sogar zwei Paare. Meiner Ansicht nach ist diese Ausbreitung des Brutgebietes eine unmittelbare Folge der grossen Storchinvasion von 1903, und halte ich diesen Fall deshalb für sehr wichtig, weil derselbe die öfters ganz vom Zufalle abhängenden Ursachen der Artausbreitung beleuchtet. Die Endursache ist in diesem Falle die Bewässerungseinrichtung unserer Wiesen, verbunden mit der Trockenheit des Frühjahres 1903. Durch diese Umstände machten die Störche die Bekanntschaft mit unserer gemiedenen Gegend, welche zum ständigen Aufenthalte resp. Brüten auch jetzt nicht günstiger ist als früher. Ich werde die Erscheinung auch weiterhin mit Aufmerksam-

**Parus lugubris Temm. előfordulása
Dél-Magyarországon.**

A gyászos czinegét a délvídeken 1903 decz. 28-án láttam először Újmoldován; ez az első példány a Nemzeti Múzeumba került. Újmoldován ezenkívül még 1904 december 24-én (6—8 drb) és 1905 aug. 27-én is láttam.

Koronini környékén 1904 okt. 8-án és decz. 28-án láttam.

Oraviczabányán 1904 szept 24. és 1905 okt. 11-én, 15-én, 22-én és nov. 2-án került szemem elé.

Láttam ezenkívül Majdánban is. Úgy látszik, hogy az oravicza-moldova-orsovai hegláncz mentében mindenütt előfordul. Gyűjteményemben öt példány van: három oraviczabányáról s egy-egy Újmoldováról és Koroniniről. A Nemzeti Múzeumba három darab került innen.

LINTIA DÉNES.

Ritka vendégek.

1904 decz. 30-án Újmoldován egy *Nyctea ulula* (L.) ♀ lövett, a mely jelenleg gyűjteményemben van.

1904 decz. 31-én ugyancsak Újmoldováról egy *Nyctala tengmalmi* (G.M.) ♀ lövett, a mely szintén gyűjteményemben áll.

1905 április 25-én Nagybooskón (Máramaros megye) vagy 10 drb *Colymbus auritus* L. szállott le a Tiszára. Ezek közül tiszta véletlenségből az én birtokomba is került egy ♀, melynek petéi már kendermagnagságúak voltak. A madár jelenleg gyűjteményemben van.

LINTIA DÉNES.

III. Migráció.

Az 1904/05 tél és néhány téli vendégünk.

1. *Syrnium aluco*.

Minthogy az ideí vonulási jelentések egy része a macskabagoly nagyobb mennyiségű megjelenéséről adott hírt, fölszólítottuk valamennyi megfigyelőnket, hogy ezirányú észleleteiket bocsássák rendelkezésünkre az egész

keít verfolgen, wie weit die Störche noch im Sajóthale vordringen und in welchem Masse sich dieselben noch vermehren werden.

BARON KÁLMÁN V. RADVÁNSZKY.

**Vorkommen von Parus lugubris TEMM. in
Südungarn.**

Die Trauermeise traf ich in Südungarn am 28. Dez. 1903 zum ersten Male in Újmoldova; das erste Exemplar kam in das National-Museum. In Újmoldova traf ich dieselbe ausserdem noch am 24. Dez. 1904 (6—8 St.) und am 27. Aug. 1905.

In Koronini sah ich dieselbe am 8. Oct. und 28. Dez. 1904.

In Oraviczabánya beobachtete ich unseren Vogel am 24. Sept. 1904 und am 11., 15., 22. Oct. und 2. Nov. 1905.

Ausserdem sah ich dieselbe auch in Majdán. Wie es scheint, kommt dieselbe in der Gebirgskette Oravicza-Moldova-Orsova überall vor. In meiner Sammlung befinden sich fünf Exemplare, drei aus Oraviczabánya und je eines aus Újmoldova und Koronini. Das National-Museum erhielt drei Stücke von hier.

DIONYSIUS LINTIA.

Seltene Gäste.

Am 30. Dez. 1904 wurde in Újmoldova ein *Nyctea ulula* (L.) ♀ erlegt, welches sich derzeit in meiner Sammlung befindet.

Am 31. Dez. 1904 wurde ebendort auch ein *Nyctala tengmalmi* (G.M.) ♀ erlegt, welches auch in meine Sammlung kam.

Am 25. April 1905 liessen sich in Nagybooskó (Com. Máramaros) ca 10 Stück *Colymbus auritus* L. auf den Tiszafluss nieder. Von diesen erhielt ich durch reinen Zufall ein ♀, dessen Eier schon von Hanfsamengrösse waren. Dasselbe steht in meiner Sammlung.

DIONYSIUS LINTIA.

III. Migration.

**Über einige Wintergäste Ungarns in
Winter 1904/05.**

1. *Syrnium aluco*.

Indem ein Theil der heurigen Zugsberichte von dem Erscheinen einer grösseren Anzahl von Waldkätzen berichtete, liessen wir an unsere sämmtlichen Beobachter den Aufruf ergehen, das dies bezügliche Materiale uns

mozgalom fölismerhetése érdekében. Ezekből közöljük a következőket:

Temeskubin (MENESDORFER GUSZTÁV). Az elmúlt télen sok volt nálunk a macskabagoly, jóval több mint rendesen, még pedig a vörös variétásból több mint a szürkéből. 11 darabot kaptam.

Antalfalva, Torontálmegye. (TÓTH BÉLA.) Macskabagoly az idén télen több volt mint rendesen, mert különben alig fordul elő, az idén pedig többet lóttek.

Ujvidék (DR. SZLÁVI KORNÉL). Rendes számban volt.

Óverbász (SCHENK HENRIK). Míg máskor éveken át alig látható csak egy példány is, addig az idén egész télen át meglehetősen sok fordult meg nálunk. Az elsőt 1904 nov. 15. körül kaptam, s utána mindjárt még néhány darabot. Novemberben és decemberben még hat példány került, 1905 január 1-én két darab, az utolsó pedig febr. 25-ikén. Leggyakoribb volt nov. és december hónapokban, valószínűleg azért, mert ebben a két hónapban szinte teljesen kipusztították az ideérkezteteket. Igen szelidek voltak, s többnyire padlásokon vagy az utcákon végighaladó faszorokban tartózkodtak — sokakban felébresztve a vadászszenvedélyt. A vörös és szürke variétás — ezek között néhány óriási példány — körülbelül egyformán volt képviselve, de vörös tán mégis több.

Békéscsaba (DR. LINDER KÁROLY). Az idei télen föltünő gyakori volt a macskabagoly, észrevehetően több mint más években.

Izsák (KOSTKA LÁSZLÓ). Bevándorlást nem észleltem.

Szigetcsép (CERVA FRIGYES). Eddigél 9 év alatt egyetlen darabot kaptam, az idei télen azonban öt darab került; három Szigetcsépről, egy Soroksárról s egy Bugyiról.

Komárom (HEGYMEGHY D.). Kis számban mutatkozott, csak úgy, mint azelőtt.

Illmitz (DR. SZALAY LAJOS ELEMÉR). 1905. jan. 31-én rengeteg sok macskabaglyot láttam ezen a vidéken, a hol egyébként nem szokott

zur Verfügung zu stellen, um die ganze Bewegung untersuchen zu können. Es kamen folgende Berichte.

Temeskubin (GUSTAV MENESDORFER). Im verflossenen Winter war der Waldkauz sehr häufig bei uns, die Anzahl derselben bedeutend grösser als sonst, und zwar mehr von der rothen, als von der grauen Varietät. Ich erhielt 11 Stück.

Antalfalva, Com. Torontál (BÉLA V. TÓTH). Der Waldkauz war im heurigen Winter häufiger als gewöhnlich, da man denselben sonst kaum zu sehen bekommt, heuer aber mehrere geschossen wurden.

Ujvidék (DR. KORNEL V. SZLÁVI). War in gewöhnlicher Anzahl.

Óverbász (HEINRICH SCHENK). Während man sonst jahrelang kaum ein einziges Exemplar zu sehen bekommt, kamen im heurigen Winter ziemlich viele zu uns. Den ersten erhielt ich ungefähr am 15. November 1904 und gleich darauf noch einige. Im November und Dezember wurden mir noch sechs Stück zugebracht, am 1. Jänner 1905 zwei Stück und am 25. Feber der letzte. Am häufigsten waren sie im November und Dezember, wahrscheinlich darum, weil die hieher gekommenen während dieser Zeit fast vollkommen ausgerottet wurden. Sie waren sehr zutraulich und hielten sich auf den Speichern und in den Baumreihen längs der Gassen im Dorfe auf — allgemeine Jagdlust erweckend. Die Rothe und graue Varietät — von letzterer einige Riesenexemplare — war so beiläufig gleichmässig vertreten, die rothe vielleicht doch in etwas grösserer Anzahl.

Békéscsaba (DR. KARL LINDER). Der Waldkauz war im heurigen Winter auffallend häufig, es waren deren viel mehr als sonst.

Izsák (LADISLAUS V. KOSTKA). Einwanderung keine beobachtet.

Szigetcsép (FRIEDRICH CERVA). Bisher erhielt ich binnen 9 Jahren ein einziges Stück, während mir im heurigen Winter allein fünf Stück gebracht wurden, und zwar drei aus Szigetcsép, eines aus Soroksár und eines aus Bugyi.

Komárom (DESIDERIUS V. HEGYMEGHY). War nur in kleiner Anzahl vorhanden, gerade so wie in früheren Jahren.

Illmitz (DR. LUDWIG ELEMÉR V. SZALAY). Am 31. Jänner 1905 sah ich den Waldkauz in grossen Massen in dieser Gegend, wo sie

előfordulni. Kétségkívül északi költözködők voltak.

Csallóközsomorja (KUNSZT KÁROLY). Meglehető sok jött, több mint más években.

Ungvár (MEDRECKZY ISTVÁN). Alig volt példa rá, hogy a baglyok tél idején oly nagy számban jelentek volna meg, mint az idén. A szokatlan jelenség nagy föltűnést keltett, különösen a gyerekek körében, a kik mindenfelé üldöztek. Ornithologiai szempontból a jelenség nemcsak a nagyobb számnál fogva érdekes, de különösen azért, hogy e baglyok, melyek nyilvánvalóan költözködők voltak, s északról kerültek ide, föltűnően vörösek voltak.

A Dunántúlról a tömeges megjelenésről csak egy jelentésünk van, ez is a Rába völgyéből való, tehát a Kis Alföld közvetlen folytatását képező vidékről.

Molnaszecsőd (MOLNÁR LAJOS). Habára maeskabagoly más években se ritka nálunk, mégis az 1904. év telén oly tömegben mutatkozott, a minőt még sohasem észleltem. Különösen gyakori volt a községben, a csűrökben, pajtáiban és padlásokon, a hol a gyerekek sokat összefogdostak. Gyakori volt közöttük a vörös varietás is.

Legtöbbet észleltem január és február hónapokban; utóbbinak a végével azonban ritkulni kezdett, úgy hogy tavasz beálltával annyi volt már, mint máskor. Kétségtelenül északi költözködők voltak.

A többi idevaló jelentés, úgyszintén a *keleti hegyvidékről* szóló jelentések csak a rendes számban való előfordulásról szólnak, hasonlóképpen az *északi hegyvidékről* valók is, kivéve a két legészakibb állomást.

Szepesbéla (DR. GREISIGER MIHÁLY). A mult ősszel és télen sok *Mus sylvaticus* tódult kerteinkbe és házainkba, s egész télen át gyakori volt a maeskabagoly is.

Zuberecz (KOCYÁN ANTAL). Ezelőtt meglehető gyakori volt nálunk ez a bagoly, de mostanában igen megfogyott a számuk — táplálékhiány következtében — s ritkán kerül elő egy-egy példány. 1905. február havában azonban egész Árva megyében föltűnően gyakori volt. Körülbelül 15 drb került a kezembe — 2—3 vörös a többi szürke. Bjelipotok és Podbjel falvak-

ansonsten nicht vorkommen. Es waren unzweifelhaft nördliche Gäste.

Csallóközsomorja (KARL KUNSZT). Es erschienen viele, mehr als in anderen Jahren.

Ungvár (STEFAN V. MEDRECKZY). Es ist bisher kaum ein Fall bekannt, wo diese Eulen im Winter in solch grosser Anzahl erschienen wären als heuer. Die ungewöhnliche Erscheinung erregte auch grosses Aufsehen, besonders unter der Schuljugend, welche sie allenthalben verfolgte. In ornithologischer Beziehung ist die Erscheinung nicht nur wegen der grösseren Anzahl merkwürdig, sondern hauptsächlich auch darum, weil diese Eulen, welche augenscheinlich von Norden einwanderten, auffallend roth waren.

Aus dem *Hügellande jenseits der Donau* haben wir nur einen Bericht über massenhaftes Vorkommen und auch dieser entstammt dem Thale der Rába, also der direkten Fortsetzung der kleinen Tiefebene.

Molnaszecsőd (LUDWIG MOLNÁR). Obwohl der Waldkauz bei uns auch in anderen Jahren keine Seltenheit ist, zeigte sich derselbe im Winter 1904 in solcher Menge, wie ich noch nie beobachten konnte. Besonders häufig war derselbe im Dorfe an Tennen, in Schupfen und auf Speichern, wo die Jugend sehr viele ergriff. Auch die rothe Varietät war häufig.

Die meisten beobachtete ich im Jänner und Feber; Ende Feber begann sich ihre Zahl zu vermindern, so dass sie bald nur in der gewöhnlichen Zahl hier waren. Es waren jedenfalls Wintergäste.

Die übrigen Berichte von hier, so wie diejenigen der *östlichen Erhebung* lauten nur von der gewöhnlichen Anzahl, ebenso diejenigen der *nördlichen Erhebung* mit Ausnahme der beiden nördlichsten Stationen.

Szepesbéla (DR. MICHAEL GREISIGER). Im verflossenen Winter wurden unsere Gärten und Häuser von *Mus sylvaticus* überfluthet und war den ganzen Winter hindurch auch der Waldkauz ziemlich häufig.

Zuberecz (ANTON V. KOCYÁN). In früheren Jahren war der Waldkauz bei uns ziemlich häufig, jetzt ist ihre Anzahl jedoch stark zurückgegangen — in Folge Nahrungsmangels — und ist es eine Seltenheit, ein Exemplar zu treffen. Im Feber 1905 war derselbe jedoch in der ganzen Árva auffallend häufig. Ich hatte ungefähr 15 Stück in den Händen,

ban még a házakban is láttak többször 1—2 — szürke — példányt, a melyek föltünően soványak voltak, és elpusztultak az éhségtől. Márcziusban már nem láttam őket, lehet hogy visszavonulók voltak.

E két állomás kivételével az egész mozgalom az Alföldre koncentráldók, a hol kétségkívül telelés céljából gyülekezett össze ilyen szokatlan mennyiségben. Kár, hogy a legtöbb állomásnál nincs megjelölve a megérkezés időpontja, mert lehetetlen a mozgalmat pontosabban összehasonlítani az időjárással. Ugyanis nagyon valószínű, hogy ezt a szokatlan mozgalmat a november havában beállott nagy hideg idézte elő. Nálunk pl. az 1904. évi november havi középhőmérséklet $1.5-2^{\circ}$ -kal alatta marad a 30 éves átlagnak s nevezetesen a november 14—19-iki pentádban volt igen nagy a hideg nemcsak Magyarországon, de nevezetesen Svéd- és Oroszországban is, de itt valamivel korábban állott be a hőcsökkenés. Óverbászton november közepe táján egyszerre nagyobb számban jelent meg ez a bagoly s az a körülmény, hogy ugyanekkor több Archibuteo, Buteo vulgaris, Colymbus arcticus, Mergus és Fuligula clangula leptek el a vidéket, félreismerhetetlenül az északi költözködés mellett szől. Az alföldi adatok még abban is egyeznek, hogy túlnyomó számban volt a vörös varietás, a miből esetleg arra területre is lehetne következtetni, amelyből ez a mozgalom kiindult. Arra is lehetne gondolni, hogy a mi hegyeinkről szorította le a nagy hideg (minimális hőmérséklet Liptóújvár -21.6° nov. 17-én, Marosvásárhely -14.2° és Nagyszeben -17.1° nov. 16.), de az ezen a vidéken működő megfigyelőink nem jelentettek ilyen vonulási mozgalmat. Határozott visszavonulást csak Árvából jeleznek, de ez alig függ össze a Nagy Alföldön észlelt mozgalommal, mert egyik helyen a vörös, a másikon a szürke varietás volt túlsúlyban. A Nagy Alföldről szinte észrevétlenül s lassankint tűnedezték el a macskabaglyok.

2—3 rothe und die anderen alle grau. In den Dörfern Bjelipotok und Podbjel wurden mehrmals auch in den Häusern 1—2 — graue — Exemplare gefunden, welche auffallend mager waren und den Hungertod starben. Im März sah ich keine mehr, möglich, dass es Rückzügler waren.

Mit Ausnahme dieser beiden Stationen, concentrirte sich also die ganze Bewegung auf die Tiefebene, wo sich die Waldkäuze unzweifelhaft behufs Überwinterung in solch ungewöhnlicher Anzahl zusammenfanden. Schade, dass an den meisten Stationen der Zeitpunkt der Ankunft nicht angegeben ist, indem dadurch eine genauere Vergleichung mit den meteorologischen Faktoren ausgeschlossen ist. Es ist nämlich sehr wahrscheinlich, dass diese Einwanderung durch die im November eingetretene starke Kälte verursacht wurde. In Ungarn nämlich war die Mitteltemperatur des November 1904 um $1.5-2^{\circ}$ C. niedriger als das 30jährige Mittel und zeichnete sich besonders die 14—19. November-Pentade durch aussergewöhnliche Kälte aus, und zwar nicht nur in Ungarn, sondern auch in Schweden und Russland, doch erreichte die Kälte ihren tiefsten Stand hier etwas früher. In Óverbász erschien der Waldkauz beiläufig Mitte November auf einmal in grösserer Anzahl und der Umstand, dass in derselben Zeit auch mehrere Archibuteo, Buteo vulgaris, Colymbus arcticus, Mergus und Fuligula clangula erschienen, weist unzweideutig auf eine Einwanderung aus Norden hin. Die Daten der Tiefebene gleichen sich auch darin, dass die rothe Varietät an Zahl überwog, woraus man eventuell auch auf das Gebiet schliessen könnte, aus welchem die Waldkäuze stammen. Man könnte auch die Möglichkeit annehmen, dass die strenge Kälte (Minimum in Liptóújvár am 17. Nov. -21.6° C., in Marosvásárhely und Nagyszeben am 16. Nov. -14.2° C. resp. -17.1° C.) die Waldkäuze aus unseren Gebirgen in die Ebene trieb, doch erwähnen unsere dortigen Beobachter nichts von einer solchen Bewegung. Ein ausgesprochener Rückzug wird nur aus dem Comitatus Árva erwähnt, doch dürfte dieser kaum mit der Bewegung in der grossen Tiefebene zusammenhängen, weil an einem Orte die rothe, am anderen die graue Varietät überwog. Aus der grossen Tiefebene zogen sich die Waldkäuze allmählich und unbemerkt zurück.

Az Árva megyében észlelt mozgalom úgy látszik a Kis Alföldből indult ki. Legalább Molnaszecsőd és Illmitz adatai igen jól összevágának a zubereci visszavonulási dátummal. E mellett szól a molnaszecsődi jelentésnek az a része is, mely szerint a vörös varietás is gyakori volt, tehát úgy látszik a szürke volt túlsúlyban.

Mint hogy az északi hegyvidék számos megfigyelő állomásai közül csakis Árvában volt észlelhető ez a mozgalom, azért a visszavonulás útja is elég világosan van megjelölve, sőt elég szűken körülhatárolva. Valószínűleg a Vág völgyén mentek föl, hogy hová? csak sejteni lehet. Ennek az iránynak a meghosszabbítása megközelítőleg a Dwinszk, Szentpétervár, Archangelszk és a Pecsora-torkolat összekötő vonalába esik, a mi az Oroszországból történt bevonulás mellett szólna.

Az egész érdekes és ritkábban előforduló mozgalmat természetesen nem lehet csak a magyar megfigyelések alapján, bár csak némileg is tisztázni; Magyarországra nézve csak annyit állapíthatunk meg az idej mozgalom alapján, hogy a macskabagoly mint téli vendég is szerepel a faunánkban.

2. *Syrnium uralense*.

A macskabagolyhoz hasonlóan ez a faj is feltűnő nagy számban jelentkezett ez idej télen, még pedig ugyancsak főleg az Alföldön a hol egyébként ritka. Az 1904/05 telén elejtett urali baglyok száma majdnem a felét képezi az eddig elejtettek összegének. Főként az 1904. évi november havából jelezték őket, a mely időpont igen jól vág össze egyrészt a macskabagoly-invázióval, másrészt a nagy hőcsökkenéssel.

Érdekes, hogy ez a mozgalom még a dunántúli dombvidékekre is szorította ezt a baglyot, a mely pedig igen ritkán fordul elő a nyugati vidékeken. Sőt evvel a mozgalommal való összefüggést kell látni abban a tényben is, hogy KOLOMBATOVIČ közlése szerint 1904. decz. 14-én ejtették el a legelső urali baglyot Dalmáciában Dicma mellett.

Adataink a következők:

Die im Comitato Árva beobachtete Erscheinung dürfte als Ausgangspunkt die kleine Tiefebene haben. Die Zeitangaben von Illmitz und Molnaszecsőd stimmen ganz gut mit dem Rückzugsdatum aus Zuberecz. Es spricht dafür auch jener Theil des Berichtes aus Molnaszecsőd, dass die rothe Varietät auch häufig war, dass daher nämlich die graue überwog.

Indem diese Bewegung von den ziemlich zahlreichen Beobachtern der nördlichen Erhebung nur im Comitato Árva beobachtet wurde, so ist auch der zum Rückzuge benützte Weg ziemlich klar zu ersehen und ist derselbe auch ziemlich eng begrenzt. Wahrscheinlich ging es im Thale des Vágflusses aufwärts, wohin? kann eben nur geahnt werden. Die Fortsetzung dieser Richtung fällt annähernd in die Linie Dwinsk, St.-Petersburg, Archangelsk und Petschoramündung, was für eine Einwanderung in Russland sprechen würde.

Die ganze interessante und ziemlich selten vorkommende Erscheinung kann ja auch schliesslich nicht einmal annähernd vollständig allein auf Grund der ungarischen Daten abgehandelt werden, es kann nur so viel als feststehend konstatiert werden, dass der Waldkauz in der Ornis Ungarns auch als Wintergast vorkommt.

2. *Syrnium uralense*.

Ebenso wie der Waldkauz, erschien im heurigen Winter auch diese in auffallend grosser Anzahl, u. zw. ebenfalls in der Tiefebene, wo sie sonst selten ist. Die Anzahl der im Winter 1904/05 erlegten Uraleulen beträgt fast die Hälfte der bisher in Ungarn erlegten. Dieselben wurden hauptsächlich vom November 1904 gemeldet, welcher Zeitpunkt sehr gut mit der Waldkauz-Invasion und mit dem Temperaturfalle übereinstimmt.

Es ist sehr interessant, dass diese Bewegung sogar auch das Hügelland jenseits der Donau berührte, wo doch diese Eule in westlichen Gegenden ungemein selten erscheint. Diese Bewegung muss sogar auch mit der Thatsache verbunden werden, dass nach KOLOMBATOVIČ am 14. Dezember bei Dicma die erste Uraleule in Dalmatien erlegt wurde.

Wir haben folgende Daten:

Dunántúli dombvidék — Hüggelland jenseits der Donau.
1904/05 telén (Winter). Molna-Szecsőd 1 drb. (St.) MOLNÁR L.

Alföld. — Tiefebene.

1904/05 telén (Winter) Temeskubin 5 drb. (St.) MENESDORFER G.

1904	Oct. 20.	Kádár	(Com.) Temesm.	DR. LENDL A.*
"	Nov. 22.	Buziás	" "	DR. LENDL A.
"	Oct. 18, 25.	Feketegyörös	" Biharm.	DR. LENDL A.
"	Sept. 18.	Gyula	" Békésm.	KRAMMER N.
"	Nov. 28.	Gödöllő	" Pestm.	DR. LENDL A.
"	" 20.	Debreczen	" Hajdum.	DR. LENDL A.
"	" 9.	Nyírmada	" Szabolcsm.	DR. LENDL A.

Keleti hegyvidék. — Östliche Erhebung.

1904	Oct. 11.	Gyulafehérvár	(Com.) Alsóféhérm.	NAGY J.**
"	" 28.	Szászrégen	" Besztercze-N.-m.	NAGY J.
"	Nov. —.	Vista	" Kolozsm.	NAGY J.
"	" 28.	Kerlés	" Szolnok-D.-m.	DR. LENDL A.
1905	Febr. 7.	Székelykeresztur	" Udvarhelym.	DR. LENDL A.

Északi hegyvidék. — Nördliche Erhebung.

1905	Mart. 1.	Huszt	(Com.) Máramarosm.	DR. LENDL A.
"	Jan. 17.	Szobráncz	" Ungm.	DR. LENDL A.

3. *Archibuteo lagopus*.

Szintén föltűnő gyakori volt az idei télén, de csak helyenként, itt is kiválóan az *Alföldön*. LINTIA DÉNES az Oraviczabánya közelében levő Greovácz községből 25 darabot kapott 1905 január második felében és február első napjain, a melyek mind strychnintől pusztultak el. Évek óta nem volt ennyi. KUNSZT KÁROLY szerint Csallóközsomorján az idei télén szintén szokatlanul sok mutatkozott. Óverbászról pedig azt jelenti SCHENK HENRIK, hogy a míg azelőtt alig-alig került egy példány is, addig az idén néha egyszerre 3—4 példány is került szem elé; nagyobb számban 1904 nov. közepe táján mutatkoztak. Ezekkel szemben SZÜTS BÉLA azt jelentette *Tavarnáról*, hogy ott az idén egészen kimaradtak. Ha nagyobb anyag állana rendelkezésünkre, úgy könnyen juthatnánk kísérletbe aziránt, hogy a téli vendégeknék ezt az Alföldön való koncentrációját annak tulajdonítsuk, hogy az erős tél leszorította azokat a példányokat is, a melyek máskor már a magyar hegyvidéken szoktak telelni.

SCHENK JAKAB.

3. *Archibuteo lagopus*.

War im heurigen Winter auch auffallend häufig, aber nur stellenweise, doch auch hier in erster Linie in der *Tiefebene*. DIONYSIUS LINTIA in Oraviczabánya erhielt in der zweiten Hälfte des Jänner und in den ersten Tagen des Feber 1905 aus *Greovácz* 25 Stück, welche sämmtlich dem Strychnin zum Opfer fielen; seit vielen Jahren waren sie nicht in solcher Menge vorhanden. Nach KARL KUNSZT erschienen sie auch in *Csallóközsomorja* in auffallend grosser Anzahl. Aus *Óverbász* berichtet HEINRICH SCHENK, dass die ersten in grösserer Anzahl Mitte November 1904 erschienen; während in früheren Jahren kaum ein Exemplar erschien, waren heuer oft 3—4 Exemplare auf einmal zu sehen. Demgegenüber berichtet BÉLA v. SZÜTS aus *Tavarna*, dass sie dort heuer ganz ausblieben. Hätte man ein grösseres Materiale, so würde man leicht in Versuchung kommen, das Concentriren dieser Wintergäste im Tieflande dem Umstande zuzuschreiben, dass infolge des strengen Winters auch die sonst schon in den ungarischen Gebirgen überwinternden Exemplare in die Tiefebene verdrängt wurden. JAKOB SCHENK.

* Praeparáló intézetbe küldött példányok. — Dem Praeparatorium zugesandte Exemplare.

** „A természet“ VIII. (1904/05) XIII. füzet (Heft).

Botaurus stellaris föltűnő sok telet az idén (1904/05), daczára a szigorú télnek. Tápláléka mindig bőven volt, mert az erős tél következtében csak kevés jégmentes nyílás maradt a *Kolom tavon*, a melyekhez azután rengeteg sok hal járt a víz levegőhiánya következtében. Főleg e nyílásoknál halászott később pedig, mikor megrepedt a jég, és a víznyomás következtében ezrivel meg ezrivel került ki az apró hal a jégre, a hol aztán nyomorultul elpusztult, akkor főleg azokból lakmároztak. Egy példányt megnyúztam, s az rengeteg kövér volt. Ez a zsírréteg óvta meg őket a gyakran kemény hidegtől, s mindhogy táplálék mindig bőven volt, egész jól kitarították a telet.

Az apró halakból álló dús prédát a *dolmányos varjak* is seregestől keresték föl.

KOSTKA LÁSZLÓ (Izsák).

Telelő fürjek.

1902 decemberében Iklodán (Temesmegye) egy hajtóvadászat alkalmával kilencz fürj is lett fölhajtva egy közel 1000 □-ölnyi területű kiszáradt réten. Tán egy elkésett költés volt, a mely ezen a mélyebb fekvésű helyen húzódott meg. Ugyanebben az évben november végén is láttam két fürjet Nógrádkövesden.

ROTHERMUNDT GYULA.

Vonulás „törzsenként“.

SCHMIDHOFFENI TSCHUSI VIKTOR lovag Villa Tännenhofból arról értesít bennünket, hogy az ott rendszeren nagyobb számban fészkelő *Ruticilla tithys* 1905 tavaszán egyáltalában nem jelent meg, s hozzáteszi, HERMAN OTTÓ „törzsenkénti vonulás“ elméletére czélozva, hogy az egész „törzs“ valószínűleg együtt pusztult el valahol. Ez a föltevés nem csak hogy nem lehetetlen, sőt tekintettel arra, hogy a vonulók, nevezetesen az öregek mindig visszatérnek régi fészkelési helyükre, igen valószínű, mert különben alig lehet elképzelni az összes tännenhofi *Ruticillák* kimaradását.

Aquila XII.

Botaurus stellaris überwinterte heuer (1904 05) auffallend zahlreich trotz des strengen Winters. Nahrung hatten sie immer reichlich, da infolge des strengen Winters nur wenige Stellen des *Kolom-Sees* eisfrei blieben und diese deshalb umso stärker von den an Luftmangel leidenden Fischen besucht wurden. Sie fischten hauptsächlich an diesen Öffnungen; später als das Eis sprang und infolge des Wasserdruckes tausend und abertausend kleine Fische auf die Oberfläche des Eises mitgedrängt wurden und dort kläglich zugrunde gingen, holten sie sich ihre Nahrung hauptsächlich von hier. Ein Exemplar, welches ich untersuchte, war ausserordentlich fett. Diese dicke Fettschicht schützte sie jedenfalls vor der oft grimmigen Kälte, und da Nahrung immer reichlich vorhanden war, hielten sie den Winter ganz gut aus.

Die aus den kleinen Fischen bestehende reichbesetzte Tafel wurde auch von den *Nebelkrähen* schaaarenweise besucht.

LADISLAUS V. KOSTKA (Izsák).

Überwinternde Wachteln.

Im Dezember 1902 wurde in Ikloda (Com. Temes) während einer Treibjagd auf einem ungefähr 1000 Quadratklafter betragenden ausgetrockneten Riede ein Volk von neun Wachteln hochgemacht. Möglicherweise war es eine verspätete Brut, welche sich auf dieses tiefer liegende Gebiet zurückzog. Im selben Jahre schoss ich Ende November auch in Nógrádkövesd zwei Wachteln.

JULIUS V. ROTHERMUNDT.

Das „stammweise“ Ziehen.

VIKTOR RITTER VON TSCHUSI ZU SCHMIDHOFFEN theilt uns aus *Villa Tännenhof* mit, dass der dort gewöhnlich und in grösserer Anzahl nistende Hausrothschwanz (*Ruticilla tithys*) im Frühjahr 1905 ganz ausblieb und schliesst mit der auf OTTO HERMAN'S „stammweises Ziehen“ zielenden Bemerkung, dass wahrscheinlich der ganze „Stamm“ irgendwo gemeinschaftlich zugrunde ging. Diese Annahme ist durchaus nicht unwahrscheinlich, hat sogar mit Hinsicht darauf, dass die Zugvögel, namentlich die alten, zum weitaus grössten Theile in die alte Heimath zurückkehren, sehr viel

Hasonló esetet említ HERMAN OTTO is *Lilla-füredről* az *Erithacus rubecula* fajról, a mely az előbbi években mindig ott volt a ház tájékán, annak közelében fészkelte is, az idén pedig még hírmondónak se akadt egyetlen egy példány is. Itt is fölmerül a gyanú, hogy az egész együtt vonuló „törzs“ közösen pusztult el valami madárfogó hálójában s ezért nem érkezett vissza.

SCHENK JAKAB.

A vadludak 1904 október 3—5-ig jöttek át Zsdjár község fölött a *Magas Tátrán* 60—150-es csapatokban. Az egyik csapat egyenesen neki ment a ködbe burkolt Tátrának, s akadályt találva maga előtt, részben letelepedett. A legtöbben azonban visszafordultak, megkerülték az akadályt és tovább vonultak.

M. K. ERDŐGONDNOKSÁG, Szepesófalú.

für sich, da es ansonsten kaum zu verstehen ist, auf welche Weise sämtliche Hausrothschwänze bis auf den letzten ausbleiben konnten.

Einen ähnlichen Fall erwähnt auch OTTO HERMAN aus *Lilla-füred*, wo *Erithacus rubecula* in früheren Jahren immer in der Nähe des Hauses zu sehen war und dort auch brütete, während heuer nicht ein einziges Exemplar vor Augen kam. Auch hier taucht sofort die Vermuthung auf, dass der ganze, gemeinschaftlich ziehende „Stamm“ gemeinschaftlich in das Netz irgend eines Vogelstellers gerieth und deshalb nicht zurückkehrte.

JAKOB SCHENK.

Die Wildgänse zogen im Jahre 1904 am 3. bis 5. Oktober in Flügen von 60 bis 150 Stück in der Gemeinde Zsdjár über die *hohe Tátra*. Ein Flug ging in gerader Richtung auf die in Nebel gehüllte Tátra los und liess sich dort vor dem Hindernisse theilweise nieder. Die meisten aber kehrten zurück, umflogen das Hinderniss und zogen dann weiter ihres Weges.

KÖNIGL. UNG. FÜRSTEREI Szepesófalú.